

آشنایی با کتاب‌هایی از «هاو کینگ» و درباره او

نویسنده‌ای که زیاد می‌داند

سلیمان فرهادیان

راز شهرت «هاو کینگ» در چیست؟ آیا او شهرتش را مدیون نظریه‌های علمی است که ارائه کرده است؟ شاید می‌گویند «هاو کینگ» نظریه‌های بسیار مهم و عمیقی درباره کیهان، زمان، آغاز و انجام جهان و... دارد که بسیار جالب‌اند و همین‌ها باعث شهرت وی شده‌اند. اما باید در نظر داشت بسیاری از همکاران وی نیز در همین حوزه پژوهشی فعالیت می‌کنند و نظریه‌های بسیار جالبی هم دارند اما هرگز تا این حد معروف نشده‌اند. برخی می‌گویند معلولیت جسمی وی و تلاش او برای مبارزه با این معلولیت‌ها و ناتوانی‌ها باعث شهرتش شده است. اما باید به یاد آورد بسیاری معلول جسمی بودند و به فعالیت جسمی و بدنی روی آوردند و موفق هم شدند، اما به این حد از شهرت اعتبار نرسیدند، پس نباید جای شگفتی باشد که مردی با معلولیت جسمی به درجه‌های بالای علمی دست می‌یابد که نیازمند مغز سالم است نه بدن سالم و مغزش هم که از آسیب‌های این بیماری در امان مانده بود. پس راز این شهرت و محبوبیت چیست؟ هرچند دو عامل پیش گفته نقش اساسی در شهرت وی دارند اما نباید عامل سوم را فراموش کرد. «هاو کینگ» از جمله دانشمندان بزرگی است که رابطه مناسبی با رسانه‌ها دارد. خودش به تنهایی یا با همکاری دیگران چندین جلد کتاب برای رده‌های سنی و تحصیلی مختلف تالیف کرده است. با روزنامه‌ها و مجلات مصاحبه و گفت‌وگو می‌کند، دعوت برنامه‌سازان تلویزیونی را برای حضور در برنامه‌های مستند علمی می‌پذیرد و طی آن با مردم به زبان خودش گفت‌وگو می‌کند. در حقیقت پدیده‌ای که امروز به نام «هاو کینگ» می‌شناسیم از سال ۱۹۸۸ (زمان انتشار «تاریخچه زمان») شکل گرفت. به بیان دیگر انتشار این کتاب باعث شهرت «هاو کینگ» شد و شهرت «هاو کینگ» فروش کتاب را زیاد کرد و این هر دو باعث شد از گستردگی ذهن چنین دانشمند یگانه‌ای که اسیر صندلی چرخدار است، شگفت‌زده شویم. در ادامه نگاه کوتاهی داریم به کتاب‌های «هاو کینگ» یا کتاب‌هایی درباره او که به فارسی ترجمه شده است.

تاریخچه زمان

زمانی که انتشارات بنتام می‌خواست کتاب «تاریخچه زمان» را منتشر کند، هیچ تصویری از آینده نداشت. نه بنتام تجربه انتشار کتاب علمی برای مردم عادی

را داشت نه «هاو کینگ» تجربه نوشتن چنین کتابی را. تنها کاری که آنها می‌توانستند انجام دهند این بود که مشاورانی خوب برای «هاو کینگ» تعیین کنند و به او بگویند چه کند تا خواننده‌هایش را فراری ندهد. برای مثال به او یادآوری کردند نوشتن هر فرمولی در کتاب، تعداد خواننده‌ها را به نصف کاهش می‌دهد. البته هاو کینگ هم توصیه‌ها را در ظاهر می‌پذیرفت و به رغم ویراستاری‌ها و نظارت‌های چندباره هنگامی که کتاب برای چاپ به چاپخانه می‌رود به یکباره تصمیم می‌گیرند دستگام‌ها را خاموش کنند. کتاب هنوز پسندشان نبود. آنها می‌خواستند فروش کتابشان شش‌رقمی شود. کتاب پس از بازبینی یک بار دیگر به چاپخانه می‌رود و در تاریخ مقرر (جشن آوریل ۱۹۸۸) منتشر می‌شود. ناشر فقط می‌خواست کتاب پر فروش عرضه کند و هاو کینگ می‌خواست هزینه‌های زندگی‌اش را تامین کند اما موفقیت‌های این کتاب بیش از چیزی بود که تصور می‌کردند یا حتی بیش از آن چیزی بود که بتوان تصور کرد. کتاب ابتدا یک کتاب پر فروش در زمینه «کیهان‌شناسی» بود سپس تا مرتبه یک کتاب علمی پر فروش بالا آمد و در نهایت توانست به رکوردهای فراوانی دست یابد، از جمله ۲۳۷ هفته جزء پر فروش‌ترین کتاب‌ها

بود و رکورد پیشین را که ۱۸۴ هفته بود، شکست و به این ترتیب جزء برترین‌های ۱۹۸۸ شد. اینکه این کتاب در کشورهای انگلیسی‌زبان چند بار تجدید چاپ شد و چند نسخه از آن به فروش رفته است به درستی مشخص نیست اما بی‌شک از ۱۰ میلیون نسخه فراتر رفته است. این کتاب به بسیاری از زبان‌ها ترجمه شده است. از جمله به زبان فارسی. کتاب آنقدر جذاب و جالب بود که پروفیسور «عبدالسلام» برنده جایزه نوبل در سفری که به ایران داشت این کتاب را به ایرانیان معرفی کرد. وی حتی در یک مصاحبه تلویزیونی نیز خواندن آن را به بینندگان توصیه کرد. نکته جالب درباره ترجمه این کتاب آن است که این کتاب چند بار و توسط مترجمان مختلف به فارسی برگردانده شده است که ترجمه «محمد رضا محجوب» از اقبال بیشتری برخوردار بود و استقبال خوانندگان از آن فراوان‌تر.

تاریخچه مصور زمان

هرچند فروش کتاب «تاریخچه زمان» عالی بود اما برخی طعنه زدن این کتاب‌ها را بپسران جوان می‌خریدند تا به دوستان‌شان هدیه دهند. اما اگر بخواهیم منصفانه قضاوت کنیم درک برخی از مفاهوم‌های طرح‌شده در آن کتاب دشوار بود. به ویژه اینکه برخی از مفاهیم برای اولین بار در یک کتاب علمی عمومی مطرح می‌شد. به همین دلیل هاو کینگ در تجدیدنظر کلی این کتاب علاوه بر آنکه نظریه‌های علمی جدید را نیز بررسی کرد بیش از ۲۴۰ عکس و تصویر گوناگون را به آن افزود و در سال ۱۹۹۶ با عنوان «تاریخچه مصور زمان» به چاپ رساند. خود هاو کینگ گفته بود: «شما با نگاه کردن در این تصویرها و خیره شدن در عمق آنها می‌توانید تا اندازه زیادی دریابید که در جهان چه می‌گذرد. این کتاب با عنوان نامانوس «مصور مختصری از تاریخ زمان» به فارسی ترجمه شده است که خواندندش توصیه نمی‌شود. این کتاب نمونه‌ای است از یک ترجمه نامناسب. خواننده وقتی این کتاب را می‌خواند گمان می‌برد مغز «هاو کینگ» هم مانند چشمش معیوب است.

تاریخچه کوتاه‌تر زمان

«هاو کینگ» پیش از این کتاب «تاریخچه مصور زمان» را چاپ کرده بود. به این امید که خواسته کسانی را که به دنبال نسخه ساده‌تر و قابل درک‌تری از کتاب «تاریخچه زمان» هستند، برآورده سازد، با این همه هنوز هم درک برخی مفاهیم برای خوانندگان (از همه رده‌های سنی، شغلی و تحصیلی) دشوار بود. خوانندگان بارها از وی خواسته بودند نسخه جدیدی از تاریخچه زمان را طوری تدوین کند که در عین حفظ محتوای کتاب، مهم‌ترین مفاهیم آن را به شکل روشن‌تر و آسان‌تری توضیح دهد. انتظار این بود که «هاو کینگ» این بار «تاریخچه مفصل‌تر زمان» را بنویسد اما رفتار «هاو کینگ» مثل همیشه غیر قابل پیش‌بینی بود. او عنوان کتاب را طولانی‌تر کرد اما متن آن کوتاه‌تر شد. این کتاب با عنوان «تاریخچه کوتاه‌تر زمان» چاپ شد. رویکرد مولف در تنظیم این کتاب آن بود که مطالب فنی‌تر و دشوارتر کنار گذاشته شود و متن کوتاه‌تر شود. در عوض موضوع‌های اصلی کتاب دقیق‌تر بررسی شود. همچنین این کتاب تا حدودی روزآمد شده است و نتایج نظری و مشاهدات جدیدی به آن اضافه شده است. این

جهان در پوست گردو

کتاب ترجمه دکتر «رضا خزانه» است و انتشارات فاطمی آن را در ۱۲۶ صفحه منتشر کرده است. در هر سه کتابی که تاکنون نام بردیم زندگینامه کوتاهی از سه دانشمند محبوب «هاو کینگ» («گالیله»، «نیوتن» و «اینشتین») آمده است. کتاب «تاریخچه زمان» با چنان استقبالی روبه‌رو شود. وی می‌گوید پس از انتشار کتاب قبلی مردم از من می‌پرسیدند که کی کتاب بعدی را می‌نویسم؟ من از این کار ایا می‌کردم زیرا نمی‌خواستیم کتابی با عنوان «فرزند تاریخچه» تا «تاریخ مفصل‌تر زمان» بنویسیم. اما به این نتیجه رسیدم که جای کتابی متفاوت که فهم آن آسان‌تر باشد، خالی است. «تاریخچه زمان» به شکل خطی تنظیم شده بود، در نتیجه هر فصل مقدمه فصل بعدی و فصل بعدی ادامه فصل قبلی بود. هر چند این روش خوشایند بود اما برخی که از درک فصل‌های اول ناتوان بودند، همان جا گرفتار می‌شدند و هیچ وقت نمی‌توانستند به فصل‌های هیجان‌انگیز بعدی برسند. ولی کتاب «جهان در پوست گردو» شبیه یک درخت است که فصل‌های اول و دوم تنه آن و فصل‌های بعدی شاخه‌های آن هستند، و خواننده به هر ترتیبی که دلش خواست می‌تواند آنها را بخواند، علاوه بر آن درک نکردن بخشی مانع درک فصل‌های بعدی نمی‌شود. این کتاب نیز همانند «تاریخچه مصور زمان» پر است از شکل و نمودار و تصویر. این کتاب هم چندین ترجمه دارد که ترجمه «محمد رضا محجوب» از انتشارات حریر با استقبال بیشتری روبه‌رو شده است.

نظریه همه چیز

این مجموعه سخنرانی‌ها، تاریخ جهان از مهیابانگ تا سیاهچاله‌ها را بررسی می‌کند. در این کتاب نظر گذشتگان درباره جهان، جهان در حال انبساط، سیاهچاله، سیاهچاله‌ها از نظر مکانیک کوانتوم، مهیابانگ از نظر مکانیک کوانتوم، پیکان زمان و نظریه همه چیز بررسی می‌شود. این کتاب کوچک (۱۲۸ صفحه) به ترجمه ابوالفضل حقیری توسط انتشارات بصیرت منتشر شده است. این کتاب مثل کتاب‌های دیگر «هاو کینگ» اصلاً فرمول و رابطه ریاضی ندارد و برخلاف کتاب‌های وی هیچ عکس و تصویری ندارد، زیرا این کتاب‌ها را خود «هاو کینگ» تدوین نکرده است بلکه نسخه مکتوب سخنرانی‌های وی است. با این همه هنوز هم جذاب، شیرین و قابل فهم است.

کلید رازهای کیهان

«هاو کینگ» علاوه بر آنکه برای بزرگسالان کتاب نوشته با همکاری دخترش لوسی، دو جلد کتاب برای کودکان نیز تالیف کرد. این دو کتاب در حقیقت داستان‌هایی برای کودکان و نوجوانان دوره راهنمایی است. شیوه داستان‌گویی این کتاب‌ها را به یاد مرحوم «نیرزاده نوری» می‌اندازد. «نیرزاده نوری» معلم دوست‌داشتنی دوران کودکی‌های ما، برای آموزش الفبا به کودکان، داستانی را با حضور چند

شخصیت روایت می‌کرد. البته او خودش هم یکی از این شخصیت‌ها بود (کدخدای)، اما به تنهایی نقش همه را اجرا می‌کرد. این گروه با هم به یک سفر زیارتی می‌روند و کدخدا در هر موقعیتی و به هر مناسبتی یکی از حروف الفبا را به آنها یاد می‌داد یا نکته‌های اخلاقی و تربیتی را به آنها گوشزد می‌کرد. برای مثال وقتی که یکی از افراد تشنه می‌شد و آب می‌خواست، کدخدا طرز نوشتن کلمه «آب» را به آنها آموزش می‌داد. این داستان نیز به همین شیوه روایت می‌شود. چند دانش‌آموز که در یک مدرسه درس می‌خوانند و با هم دوست هستند، وارد یک ماجرای فضایی می‌شوند و اتفاق‌هایی برای آنها روی می‌دهد. در میانه این داستان هر گاه یک پدیده علمی مطرح می‌شود (مثل دما، ستاره، منظومه شمسی و...)، راوی به تشریح این موضوع‌ها می‌پردازد.

این دو کتاب توسط گروه سه نفره مترجمان به فارسی ترجمه شده و توسط انتشارات سبزان منتشر شده است. اما لازم است چند نکته درباره این کتاب‌ها یادآوری شود: اول آنکه به‌رغم اینکه کتاب برای کودکان نوشته شده است و مترجمان هم سعی دارند با استفاده از زبان محاوره به جای زبان نوشتار تا حدودی فضای کودکانه آن را حفظ کنند. با این همه، زبان داستان زبان کودکان نیست و خواندن و فهمش برای کودکان دشوار است. دیگر آنکه مترجمان عنوان کتاب را از «کلید رازهای کیهان» به «دریچه‌ای به سوی کیهان» تغییر دادند و عنوان توضیحی «شامل جدیدترین نظریات هاو کینگ در مورد کیهان کیهان‌ها و سیاهچاله‌ها» را برای آن انتخاب کردند. در ضمن روی جلد کتاب اصلی کودکی را در لباس فضانوردی نشان می‌داد، اما روی جلد این کتاب تصویری از یک کیمشکان است. مترجمان با این کارها همه زحمات‌های نویسندگان را برای جلب توجه کودکان به کتاب به باد دادند. طبیعی است کودکان از دیدن این طرح جلد و عنوان‌ها به وحشت بیفتند و از آن دوری کنند. جلد دوم این مجموعه نیز با عنوان «گنجینه کیهانی» توسط همین مترجمان به فارسی ترجمه شده است. گفتنی است جلد اول این کتاب ترجمه دیگری هم دارد اثر «محمد رضا محجوب» که با طرح جلد اصلی و توسط انتشارات شرکت سهامی انتشار عرضه شده است.

استیون هاو کینگ

کتاب‌هایی که تا اینجا درباره‌شان صحبت کردیم، همه کتاب‌هایی بودند که خود «هاو کینگ» به تنهایی یا با همکاری کسان دیگری نوشته

بود. اما اکنون می‌خواهیم درباره کتاب‌هایی صحبت کنیم که موضوعشان «هاو کینگ» است. واقعیت آن است که نظریه نسبیت و کوانتوم و کیهان‌شناسی و نظریه همه چیز، آنقدر دشوار است که هاو کینگ هر چقدر سعی کند آنها را ساده بیان کند، باز هم کسانی نیازمند توضیح بیشتر باشند. برخی هم که با خواندن کتاب‌های هاو کینگ به موضوع علاقه‌مند می‌شوند، می‌خواهند چیزهای بیشتری در این باره بدانند به ویژه آنکه برخی دوست دارند درباره زندگی و دستاوردهای دانشمندان محبوب‌شان اطلاعات بیشتری داشته باشند و اینجاست که کتاب‌هایی با موضوع «هاو کینگ» وارد عرصه می‌شوند.

یکی از بهترین کتاب‌هایی که به موضوع «هاو کینگ» می‌پردازد، کتابی است با عنوان «داستان زندگی و پژوهش‌های استیون هاو کینگ» و با عنوان فرعی «جست‌وجو برای یافتن همه چیز». این کتاب نمونه‌ای است از یک زندگینامه علمی بسیار خوب.